

● ● ● ● ● **Het rapport Duurzame Fokkerij dat in juni verscheen, schetst zes speerpunten waarop de fokkerij kan bijdragen aan een duurzame veehouderij. Uitgangspunt is het natuurlijk gedrag van het dier. Fokkerij en het ontwerp van duurzame houderijsystemen moeten daarom gelijk opgaan. En samenwerking bij het verzamelen van gegevens op het gebied van gezondheid en welzijn is cruciaal. Decennia lang lag bij het fokdoel de nadruk op productie-efficiëntie maar gaandeweg is het fokdoel verbreed. Het onderzoek richt zich nu op het maken van gebalanceerde afwegingen tussen productie, welzijn en gezondheid.**

Rapport Duurzame Fokkerij Gebalanceerde afwegingen voor een duurzame fokkerij

“Een duurzame veehouderij is van groot belang voor de totale agrofoodcluster. De dierveredeling kan daaraan een cruciale bijdrage leveren door de kwaliteit van dieren af te stemmen op de wensen van de voedingsmiddelenindustrie en de consumenten. In dit samenspel liggen unieke kansen voor Nederland”, stelt het rapport Duurzame Fokkerij. De fokkerijsector reageert hiermee op de ‘Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij’ uit 2009 die een pad schetst naar een integraal duurzame veehouderij in 2023. De uitvoeringsagenda is ondertekend door vele partners uit het werkveld waaronder de dierenbescherming, standsorganisaties, het bedrijfsleven en het ministerie van EL&I. Maar er ontbrak een systematische analyse van de bijdrage die de fokkerij kan leveren. Het rapport Duurzame Fokkerij kleurt de leemtes verder in. De auteurs zien het rapport als signalerend van aard.

Systeemontwerp

De stallen van de toekomst zien er anders uit. En ook het landbouwhuisdier van de toekomst ziet er anders uit. Stal en dier vormen een geheel. Een dier dat het goed doet in een bepaald productiesysteem hoeft het niet goed te doen in een ander systeem. Een kip die is aangepast aan het leven in een legbatterij, is waarschijnlijk minder geschikt als scharrelkip op een drukke stalvloer. Zomaar overstappen van het ene systeem naar het andere is dus niet altijd mogelijk. Verandering door fokkerij is een geleidelijk proces waarbij er in een vroeg stadium contact moet zijn tussen systeemontwerpers en fokkers. Een eerste speerpunt is daarom het systeemontwerp. De stal van de toekomst houdt meer rekening met de individuele behoefte van een dier zodat het natuurlijk gedrag kan vertonen. Een kip wil zand om in te krabben en een varken wil gaan wroeten. En het dier van de toekomst is meer robuust. Dat wil zeggen dat het een grotere weerstand heeft tegen ziekten (met uitzondering helaas van varkenspest en vogelgriep) en een langere levensduur. Als een dier langer productief blijft na het opgroeien valt ook de

ecologische voetafdruk gunstiger uit. Bij zeugen en melkkoeien heeft de levensduur daarom veel invloed op de duurzaamheid van de veehouderij.

Gezonder

Welzijn en gezondheid staan samen voor de kwaliteit van leven van dieren. Dit vormt het tweede speerpunt, dat spreekt over een verandering in de benadering van dierziekten: van ziektebestrijding naar gezondere dieren. Bij deze manier van werken ondersteunen houderij en fokkerij de natuurlijke weerstand van het dier. Daarbij past een selectief, beperkt en curatief gebruik van antibiotica en andere diergeneesmiddelen. Omgekeerd zal het aan banden leggen van het antibiotica-gebruik ook de noodzaak tot selectie op verbeterde weerstand verhogen. Voor het ontwikkelen van effectief fokprogramma en het opsporen van genen die bijdragen aan verbeterde weerstand is het gebrek aan gezondheidsgegevens het grootste probleem. De gezondheid van landbouwhuisdieren in Nederland wordt nog niet op grote schaal bijgehouden tot op individueel dierniveau. Wel is er een dierenartsenmonitor gestart op vrijwillige basis. In Scandinavische landen is het bijhouden van gezondheidsgegevens al jaren een standaardprocedure. Gegevens van goede kwaliteit en van veel dieren zijn essentieel bij de ontwikkeling en implementatie van fokkerij op diergezondheid. De ambitie is een monitoring- en registratiesysteem op te zetten voor individuele dieren op een groot aantal verschillende bedrijven. Sensoren, ICT en genomica maken goede en betaalbare registratie mogelijk.

Aanpassen

Het welzijn dat een dier ervaart hangt nauw samen met hoe goed een dier kan functioneren in een bepaald systeem en of het daar natuurlijk gedrag kan vertonen. Dit welzijn is meetbaar door observatie van het gedrag en het monitoren van fysiologische parameters en gezondheid. Verenippen, staartbijten en stoten met hoorns vormen bijvoorbeeld een

probleem in de veehouderij. Een snavelbehandeling bij leghennen, het couperen van staarten bij varkens en onthoornen bij koeien, behoren daarom tot de standaardpraktijk. Zonder die ingrepen zouden de dieren elkaar verwonden of zelfs doden. Het dier wordt op die manier aangepast aan het systeem. Het gedrag heeft echter ook een erfelijke component. De meeste fokkerijorganisaties letten tegenwoordig dan ook op het groepsgedrag. Hoe sociaal is een dier? Laat het anderen toe bij de voerbak of is het agressief en beïnvloedt het de groepsprestatie negatief. Het selecteren op gedrag moet leiden tot het uitfasen van ingrepen bij dieren. Ook het succes van nieuwe groepshuisvestingsystemen staat of valt met de fokkerijmethode. Toch is daarmee de kous niet af. Het ‘aanpassen van dieren’ heeft een sterk negatieve klank in delen van de samenleving. Fokkerijorganisaties en wetenschap moeten daarom het gesprek aangaan en uitleggen dat ‘aanpassen’ niet betekent dat dieren ongewoont gemaakt worden voor de tekortkomingen van de houderij. Het doel is dat dieren probleemloos functioneren in een duurzame houderij.

Transparantie

Voedselproductie en veehouderij roepen steeds meer vragen op bij de burger. Het derde speerpunt wijst op het belang van transparantie over het lange termijn doel van fokkerij. De mogelijkheid van het seksen van eieren op dag nul van de incubatie wordt onderzocht. Dan kan het doden van eendagshaantjes worden voorkomen. Toch is onvoldoende duidelijk wat de burger beweegt om te ageren

tegen de veefokkerij en houderij. Evenals wat de burger wel zou wensen. De Raad voor Dierenaangelegenheden heeft onlangs een afwegingsmodel gepresenteerd om transparantie van fokkerij te vergroten. Het fokkerijbedrijfsleven wil dit afwegingsmodel toepassen. De auteurs stellen ook vast dat in de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij de bijdrage mist van de fokkerij aan de onderwerpen energie, milieu en klimaat. Het gaat bijvoorbeeld om het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen door dieren. En om het verlagen van het voerverbruik met een verbeterde voerefficiëntie. Ook de benutting van lokaal geproduceerde voedermiddelen die ongeschikt zijn voor menselijke consumptie is een optie. Er loopt onderzoek naar bijproducten van de koolzaadindustrie. De fokkerij kan bijvoorbeeld selecteren op dieren die kunnen omgaan met voer van wisselende (seizoens) kwaliteit. Life Cycle Analysis kan daarbij nieuwe aanknopingspunten bieden voor afwegingen in de fokkerij.

Groene producten

In de koeien- en varkenshouderij kiest de boer zelf het fokmateriaal. Coöperatieve fokkerijorganisaties zoals CRV en TOPIGS betrekken hun leden in discussies inzake het fokdoel en ontwikkelingen in de markt. Het is van belang om tijdig in te spelen op nieuwe marktconcepten. Dit is het vijfde speerpunt en dat sluit aan op het zesde: verantwoord consumeren. Het rapport voorziet een toenemende vraag naar ‘groene producten’. Maar de dieren die hiervoor nodig zijn, zullen anders zijn dan de dieren in de huidige veehouderij. Het vlees dat AH verkoopt met het ‘Beter Leven’ kenmerk

van de dierenbescherming is hier een goed voorbeeld van. Maar denk ook aan rondelstallen voor leghennen en aan koeien die melk geven met een verhoogd gehalte onverzadigde vetzuren. Of de Volwaardkip en het Chaams hoen met trage groei voor meer smaak. Om vanuit de fokkerij en veehouderij invulling te geven aan verantwoord consumeren, is meer prijsdifferentiatie nodig op basis van kwaliteit. De aquacultuur wordt kort genoemd. Wereldwijd is dit een grote sector maar in Nederland is ze klein. Dat komt omdat de Nederlandse aquasector wordt gekarakteriseerd door de kweek van vis in gesloten systemen op het land. Er is een potentiële markt voor mariene soorten als tong maar daarvoor zijn doorbraken nodig op het gebied van voortplanting en fokkerij. De eerste stappen zijn gezet om te komen tot een fokprogramma voor tong.

Samengevat kan de fokkerij bijdragen aan een verhoging van de duurzaamheid in de veehouderij door de selectie op productiviteit en welzijn beter op elkaar af te stemmen. Dat vereist meer inzicht in onderliggende ongunstige verbanden tussen kenmerken. Er kunnen dan afwegingen gemaakt worden die resulteren in een gebalanceerde verbetering van efficiëntie, welzijn en aanpassingsvermogen van landbouwhuisdieren. Die afwegingen worden gemaakt in het licht van maatschappelijke ontwikkelingen. De markt zal aangeven hoe het dier van de toekomst er uit zal zien.

Samenvatting rapport door aan Marcel van den Hark. Het gehele rapport Duurzame Fokkerij is op te vragen bij: Lia Luykx-Visser, e-mail a.p.luykx-visser@minlv.nl.

Consolidatie

Het succes van de fokkerij weerspiegelt zich in een stijging van de productie-efficiëntie van kippen, koeien en varkens, met 1% per jaar. In vijftig jaar tijd groeide de sector in Nederland uit van regionale fokprogramma's naar een cluster met enkele mondiale spelers en een omzet van 400 miljoen. Dit is ongeveer 20% van de wereldmarkt. Niet alleen de bedrijven zelf profiteren van deze sterke positie, ze voeren hun fokprogramma's uit in samenwerking met hun tienduizenden leden. Dierveredeling is kennisintensief. De sector besteedt 15% van de omzet aan R&D. De hoge kosten voor R&D maakt schaalvergroting en consolidatie onvermijdelijk. Een leidende rol in dit internationale consolidatieproces kan echter alleen gespeeld worden door bedrijven die ondernemingslust paren aan een grote onderzoek- en innovatiekracht. Die hebben de Nederlandse bedrijven.

